

ПАРАЛЕЛИ, СЪЩНОСТ И ОСОБЕНОСТИ НА ИЗСЛЕДВАНИЯТА „НАБЛЮДЕНИЕ НА ДОМАКИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ” И „СТАТИСТИКА НА ДОХОДИТЕ И УСЛОВИЯТА НА ЖИВОТ”

Богдан Богданов, Десислава Димитрова***

I. Въведение

Идеята за изследване, описване и анализиране на процесите, протичащи в домакинството, е много стара. Понятието „икономика” буквално преведено от старогръцки език означава изкуство за водене на домашното стопанство. Тази концепция и разбиране е в основата на двете изследвания „Наблюдение на домакинските бюджети” (HBS) и „Статистика на доходите и условията на живот” (SILC).

Наблюдението на домакинските бюджети е от най-старите изследвания на българската статистика. Първите извадкови изследвания върху бюджетите на българските домакинства датират от 1925 г., но регулярните изследвания (месечни и годишни) водят началото си от 1953 година. Основната цел на тези изследвания през годините е да се получат достоверни и научнообосновани данни за доходите, разходите, потреблението и другите елементи на жизненото равнище на населението (например снабдеността на домакинствата с предмети за дълготрайна употреба, вида на жилищата, жилищните условия и др.). От 1995 г. се изчисляват и показатели за оценяване на бедността в България. През декември 2006 г. с министерско постановление (публикувано в „Държавен вестник”) се определят редът и начинът за изчисляване на официалната линия на бедност по данни от ежегодните наблюдения на домакинските бюджети.

Наблюдението на доходите и условията на живот е сравнително ново изследване. Стартира за първи път през 2006 година. Изследването е създадено като обща рамка за системно изготвяне на статистически данни на Европейската общност за доходите и условията на живот (наричано EU-SILC), които да включват съпоставими и съвременни данни от моментното състояние и от повторени във времето изследвания за доходите, равнището и структурата на бедността и социалната изолация на национално и европейско равнище. Наред с това се разработват и данни за жилището и жилищните условия, достъпа до образование, здравния статус и достъпа до здравно обслужване, пре-

* Д-р, началник на отдел „Статистика на доходите и разходите на домакинствата” в НСИ; e-mail: bbogdanov@nsi.bg.

** Държавен експерт в отдел „Статистика на доходите и разходите на домакинствата” в НСИ; e-mail: desislavadimitrova@nsi.bg.

доставянето на социални услуги и участието на домакинството или неговите членове в различни социални програми и други.

II. Отличителни черти и основни характеристики на двете изследвания

Основни параметри на изследванията „Наблюдение на домакинските бюджети (HBS)” и „Статистика на доходите и условията на живот (EU-SILC)”:

1. Единица на наблюдение

HBS Обикновено домакинство

SILC Обикновено домакинство и всички лица (членове на домакинството) на 16 и повече повече навършени години.

Няма различия в използваната дефиниция за обикновено домакинство и за членове на домакинството. За обикновено домакинство се приема:

- Едно лице, което живее самостоятелно, храни се отделно и има свой отделен бюджет.
- Две или повече лица, които живеят в едно жилище или в част от жилище, хранят се заедно и имат общ бюджет, независимо от това дали имат роднински връзки помежду си.

Членове на домакинството са:

- лица, които живеят в домакинството и имат роднинска или брачна връзка с други членове;
- лица, които живеят в домакинството и не са роднини или съпрузи;
- живеещи с домакинството наематели (шест и повече месеца);
- гости (шест и повече месеца);
- живеещи с домакинството домашни прислужници, бавачки (шест и повече месеца);
- лица, които обикновено живеят с домакинството, но временно отсъстват от жилището поради работа в друго населено място, обучение или друга причина (но за не повече от шест месеца);
- деца от домакинството, които се обучават далече от дома;
- лица, отсъстващи за дълги периоди от време, но свързани с домакинството;
- лица, временно отсъстващи, но свързани с домакинството (в болнични заведения и други институции - затвори и т.н.) - отсъствието им не трябва да превишава шест месеца и трябва да имат ясни финансови връзки с домакинството.

В Наблюдението на домакинските бюджети няма изискване за период от шест месеца, за да се счита едно лице за член на домакинството.

2. Модел и обем на извадката

HBS Наблюдават се всеки месец в продължение на една година 3 000 домакинства.

От 2010 г. е въведен нов модел на извадка. Извадката е формирана от три независими подизвадки, всяка от които включва по 1 020 домакинства или общо за тримесечие се наблюдават 3 060 домакинства. В рамките на годината веднъж избраните домакинства се наблюдават четири месеца. На практика всяко домакинство участва по определена схема: след един месец участие в изследването, два месеца не участва, след което отново се включва и в тази последователност завършва наблюдението на неговия бюджет в продължение на дванадесет месеца.

Отказалите да участват в изследването домакинства се подменят с други, които имат същия брой членове.

SILC Четиригодишен ротационен панел, състоящ се от четири независими подизвадки (ротационни групи). Всяка следваща година една ротационна група напуска панела и се добавя нова. Всяка година се наблюдават около 7 200 домакинства.

Отказалите да участват в изследването домакинства не се подменят с други.

И при двете изследвания се прилага двустепенен гнездови подбор на домакинства. На първа степен за всяка от 28-те области (поотделно за градското и селското население) са избрани гнездата (преброителните участъци) с вероятност, пропорционална на размера им. На втора степен чрез систематичен случаен подбор се избират домакинствата в гнездата.

Съществено различие между двете изследвания се наблюдава по отношение на отказалите участие домакинства. При HBS тези домакинства се подменят с други, които имат същия брой членове. При SILC подмени на домакинства не се правят. Компенсирането на броя на неотговорилите домакинства се извършва чрез обема на новата подизвадка (ротационна група). Това условие се спазва, тъй като според документите на Евростат очакван минимален ефективен размер на извадката за България е 4 500 домакинства при моментното наблюдение и 3 500 домакинства за лонгитудиналното наблюдение.

3. Инструментариум

HBS Дневници за ежедневни записи на получени доходи и направени разходи. Спомагателни три карти за регистриране на основни социално-икономически и демографски признаци на домакинството и неговите членове.

SILC Въпросници за домакинството - регистрират се основни социално-икономически признаци на домакинството и неговите членове.

Индивидуални въпросници за всеки член на домакинството на 16 и повече години - регистрират се данни за трудовия живот, икономическата активност, доходите и здравното състояние на наблюдаваните лица.

Не се събира информация за разходите и потреблението на домакинствата.

4. Период на наблюдение

HBS Текущият месец на наблюдение. Домакинствата се посещават на 1-во и 15-о число по време на наблюдението през месеца, когато се получават дневниците и се провежда допълнително интервю.

От 2010 г. освен дневници за текущия месец домакинствата попълват и въпросници за получените доходи и направените разходи за предходните два месеца.

SILC Основните въпроси за доходите на домакинството и неговите членове се отнасят за предходната календарна година. Наред с това се отговаря на въпроси, визиращи по-кратки периоди от време или моментното състояние.

5. Стохастични грешки

Стандартните грешки за основните показатели и за двете изследвания са в границите от 5 до 10%.

6. Нестохастични грешки¹

Отказ за участие в изследването и за двете изследвания.

7. Процент на отговорилите

Около 66% и за двете изследвания.

¹ Посочват се основните причини за наличието на нестохастични грешки.

8. Оценки на основни показатели за доходите - дефиниции и начин на получаване

HBS Дефинициите за доходите - общо и по източници, са синхронизирани с изследването SILC, като се използва ръководство на Евростат. Данните се събират чрез записи в дневник на домакинството от определен негов член. От 2010 г. освен дневници се използват и въпросници за получаване на ретроспективна информация за предходните два месеца, когато домакинствата не се наблюдават.

SILC Дефинициите за доходите - общо и по източници, са синхронизирани с изследването HBS, като се използва ръководство на Евростат. Данните се събират чрез въпросници отделно за домакинството и за всеки член на домакинството над 16-годишна възраст.

9. Обработка на информацията

HBS До 2009 г. - месечна и годишна информация.

От 2010 г. месечна, тримесечна и годишна информация.

SILC Годишна.

10. Основни показатели за оценка на бедността в годината на наблюдение

HBS Използват се алгоритми за изчисляване на показателите за оценка на бедността, представени в ръководство на Евростат.

Източник на данните са ежемесечните записи на домакинствата в дневниците, а от 2010 г. освен дневници се използват и въпросници за получаване на ретроспективна информация за предходните два месеца, когато домакинствата не се наблюдават.

SILC Използват се алгоритми за изчисляване на показателите за оценка на бедността, представени в ръководство на Евростат.

Източник на данните са въпросник за домакинството и индивидуален въпросник за всички членове над 16-годишна възраст.

11. Панелни оценки на показателите за доходи и бедност

HBS Няма възможност за получаването на такива оценки.

SILC Дава възможност за панелно изследване на доходите, при което едни и същи домакинства се наблюдават в продължение на четиригодишен период (лонгитудинални данни). Изследва се т.нар. продължително равнище на риска от бедност (persistent at-risk-of-poverty rate).

III. Особености в разпределението на домакинствата по доход и разлики в оценките на основни показатели на бедност в изследванията HBS и SILC

Разпределението на домакинствата по доход от двете изследвания са логнормални. При изследването SILC лявото рамо на разпределението е поизтеглено отколкото при изследването HBS. В резултат на това **равнището на бедност** е по-високо при първото изследване, като разликите в относителните дялове за годините са: 4 през 2005 г., 8 през 2006 г. и 7% през 2007 година. Тези разлики се отразяват също в размера на медианите² (респ. на линиите на бедност³) за двете изследвания. Разликите в абсолютни стойности (левове средномесечно на еквивалентно лице) и проценти за **линиите на бедност** за HBS спрямо SILC са: 17 лв., или с 12% по-висока през 2005 г.; 22 лв., или с 15% по-висока през 2006 г.; минус 19 лв., или с 8% по-ниска през 2007 година. И при двете изследвания се наблюдават ясно очертани тенденции към повишение в размера на линиите на бедност. Конкретните стойности на тези основни показатели, а така също и други производни и важни измерители на феномена „бедност“ за двете изследвания могат да се проследят в табл. 1⁴.

² Медианата е средна на положение - оценка на дохода на домакинството, което се намира в средата на статистическото разпределение на домакинствата по доход.

³ Изчисляват се по методика на Евростат като 60% от общия нетен еквивалентен доход. Нетните доходи не включват тази част, която се получава от продажба на имущество, наследство, застраховки, подаръци, тото и лотарии. Тези доходи се преизчисляват в еквивалентни чрез използването на еквивалентна скала с параметри: 1 - за първия възрастен; 0.5 - за всеки следващ възрастен; 0.3 - за деца до 14-годишна възраст. Еквивалентната скала осигурява сравнимост на равнището на благосъстояние между различни по размер домакинства. Тя отразява икономията от ресурси в резултат от съвместното съжителство на лица в рамките на едно домакинство. На практика това е тази част от доходите (разходите), която се изразходва за материални блага, еднакво необходими, неделими и полезни за всички членове на домакинството.

⁴ Различните години за изследванията (посочени в табл. 1) показват, че за HBS наблюдението и данните са за съответната година, а за SILC - наблюдението е осъществено през посочената година, но данните са за предходната година, тъй като на домакинствата (и техните членове над 16 години) се задават ретроспективни въпроси за техните доходи.

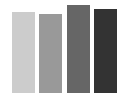
**1. Оценка на основни показатели за бедност в изследванията
„Наблюдение на домакинските бюджети” (HBS) и „Статистика на
доходите и условията на живот” (SILC)***

	HBS SILC		HBS SILC		HBS SILC	
Година на провеждане на изследването	2005	2006	2006	2007	2007	2008
Година, за която се отнасят данните	2005	2005	2006	2006	2007	2007
Линия на бедност на еквивалентно лице (poverty line - PL) - левове средно на месец	152	135	167	145	193	212
Равнище на бедност (poverty rate - PR) - %						
Общо	14	18	14	22	14	21
Възраст						
0 - 15	18	25	15	30	19	26
16 - 64	12	16	12	19	12	17
65+	18	20	18	23	18	34
Пол						
Мъж	13	17	12	21	11	20
Жена	15	19	16	23	17	23
Работещи - общо	6	5	6	6	5	7
Неработещи - общо	20	26	20	32	21	35
Безработни	34	48	36	56	38	55
Пенсионери	16	18	17	23	18	32
Други неактивни	15	17	16	19	16	24
Домакинства без деца	13	16	13	18	13	22
Домакинства с деца	15	20	14	25	15	21
Преди социалните трансфери	39	45	41	42	41	40
Вкл. пенсии, преди социалните трансфери	17	25	17	26	17	27
S80/20 ⁵ - пъти	4	5	4	7	4	7
Коефициент на Джини ⁶ - %	25	31	24	35	25	36

* Стойностите, маркирани в *italic*, показват големи различия в оценките между двете изследвания. Стойностите, маркирани в **bold**, показват близки стойности на оценките между двете изследвания. Останалите имат междинни стойности.

⁵ Измерва съотношението (поляризацията) между доходите на 20-те процента бедни и 20-те процента богати домакинства в тяхното разпределение по доход (квантилно отношение).

⁶ Измерва диференциацията на домакинствата по доход. Нормиран е в границите от 0 до 100%.

На практика медианата при изследването SILC разделя съвкупността на сравнително по-бедни и по-богати, отколкото това се наблюдава при изследването HBS. Казано по друг начин и дълбочината⁷ на бедност при изследването SILC (27 за 2008 г.) е по-релефно очертана отколкото при изследването HBS (21 за 2007 г.). В същото време небедните в първото изследване имат сравнително по-високи доходи отколкото същата тази съвкупност при второто изследване. Тази особеност на разпределенията се забелязва от разликите между показателите S80/20 (квантилно съотношение) и Коефициента на Джини. Вижда се също и от разликите между показателите при равнищата на бедност „преди получаването на всички социални трансфери“ и „преди получаването на социалните трансфери, но с включването на пенсиите“. Данните отчетливо показват, че при изследването SILC, ако бедните домакинства не получават доходи от социални трансфери, но получават доходи от пенсии, степента на обедняване се редуцира в по-малка степен, докато при изследването HBS степента на обедняване доста отчетливо и съществено се понижава.

Разпределението на домакинствата по доход при SILC е повлияно главно от отказа на част от избраните домакинства да участват в изследването (около 34%), а също и от тези, които не отговарят на въпроси за техните източници на доход. Отказалите домакинства не се подменят с други и за да се минимизират загубите на информация се прилагат определени статистически техники (импутиране, калибриране и претегляне на първичните данни). Такива техники не се използват при Наблюдението на домакинските бюджети, но разпределенията са повлияни от отказите на домакинствата да участват в изследванията (също около 34%), което налага тяхната подмяна.

И в двата случая се търсят начини и се използват техники за възстановяване на отсъстваща информация, която не може да се получи от респондентите поради нежелание от тяхна страна да я предоставят. Прави се допускане, че и при двете изследвания съществува един и същи риск от укриване на информация за доходите, т.е. респондентите не регистрират пълния размер на доходите или не посочват всички източници на доход. Очевидно е, че тематиката на двете изследвания засяга въпроси, които домакинствата не са склонни да споделят със служителите на статистиката независимо от гарантираната анонимност на получаваната информация. Нещо повече, негативното отношение на респондентите към такъв тип изследвания рязко нараства в години на икономическа криза, когато се увеличава недоверието и недоволството към всички органи на държавно управление.

На практика и при двете изследвания са налице редица опасности от изместване на оценките и стремежът е те да бъдат отстранени или минимизирани чрез прилагането на определени техники и методи. За съжаление, и при двете изследвания съществува опасност от занижен контрол на теренната ра-

⁷ Осредненият относителен дефицит от средства на бедните домакинства под приетия праг на бедност се изчислява като коефициент.

бота, а също и недостатъчен брой работни срещи с анкетърските екипи от териториалните статистически бюра поради липса на финансови средства.

IV. Използване на изследванията HBS или SILC при разработване на методика за официалната линия на бедност

Позитивните аспекти от провеждането на двете изследвания могат да се представят в следната последователност:

1. Методически характеристики на изследванията HBS и SILC

HBS Получават се данни за доходите, данни за разходите и потреблението на основни хранителни продукти.

Тримесечна и годишна информация от началото на 2010 година.

Данните от наблюдението служат за определяне на официалната линия на бедност. Съгласно методиката⁸ официалната линия на бедност се определя като процент от общия еквивалентен доход на базата на предварително дефинирани минимални жизнени потребности⁹. От своя страна, минималните жизнени потребности се дефинират и определят въз основа на данни за потреблението и разходите на домакинствата.

Данните от наблюдението се използват в международни сравнения в съответствие с препоръки и предложения на Евростат въз основа на джентълменско споразумение.

SILC Получават се данни за доходите, жилищните условия, здравето състояние, снабдеността на домакинствата с предмети за дълготрайна употреба, икономическата активност на лицата на 16 и повече години и участието в социални програми.

Панелно изследване, което за първи път се осъществява в този вид и мащаб от българската статистика. Предоставя данни за промените, настъпили в доходите и условията на живот в домакинствата за четиригодишен период. Може да се използва за натрупване на емпиричен опит, който да послужи при провеждане на други наблюдения.

Използват се данни от административни регистри за допълване на липсваща информация за доходите.

Данните са международно сравними, тъй като се използват задължителни регламенти на Евростат.

⁸ Вж. ДВ., бр.107/27.12.2006 година.

⁹ Официалната линия на бедност се изчислява като 60% от общия нетен еквивалентен доход, което съвпада с методиката на Евростат. Следва да се отбележи, че този процент може да се променя в съответствие с националните приоритети на социалната политика и икономическото развитие на страната. Оценка за бедността въз основа на данните от SILC е задължително да се изчисляват по методиката на Евростат и да се предоставят за публикуване при извършването на международни сравнения и анализи.

Двете изследвания дават различни оценки за феномена „бедност”. Очевидно е, че спецификите в начините и подходите към изследване на феномена „бедност” предопределят и обуславят тези различия. Въпреки това оценките за бедността от двете изследвания не трябва да се противопоставят и поставят в различни класации за степен на достоверност и надеждност. По-скоро те следва да се разглеждат като възможност за поглед от различен ъгъл към процесите на обедняване - цел на изследователски труд, който трябва да продължи с формирането на конкретни мерки и политики за решаване на социално-икономическите проблеми на бедните в страната.

От съществено значение за достоверността на получаваната информация е психологическата нагласа на респондентите, която е определено негативна особено във време на икономическа криза. По принцип важни резерви за преодоляване на проблемите в тази област при равни други условия¹⁰ могат да се намерят, когато наблюденията: са финансирани в необходимата степен, осъществява се перманентен контрол върху теренната работа, направена е актуализация на списъците за избор на домакинствата, за да се избегнат случаите на неосъществени контакти с респондентите, извършена е много добра предварителна агитационна работа за участие на избраните домакинства в изследванията, т.е. броят на отказите в началото на изследването е минимален (например в границите 15 - 20%), професионалната подготовка на анкетьорските екипи по места е на високо ниво.

Изследването HBS може да се използва за разработване и определяне на официалната линия на бедност за страната. Важен аргумент в подкрепа на това мнение е прилагането на съществуващата методика, която позволява предварително дефиниране на минимални жизнени потребности въз основа на данни за потреблението (физиологична норма за дневен калориен прием на 2 300 килокалории на еквивалентна единица - еквивалентно лице): относителен дял на разходите за храна, които трябва да съответстват на 30-те процента домакинства с най-ниски доходи. Такива критерии при изследването SILC е невъзможно да се дефинират, тъй като информация за потреблението и разходите на наблюдаваните домакинства не се събира. Тези критерии са особено важни в моменти на икономическа криза, тъй като в потреблението и разходите се отразяват равнищата на инфлация и безработица, растежа на които може чувствително да редуцира номиналното нарастване на доходите. Това обстоятелство е добра предпоставка при определяне на минималните и социалните плащания за омекотяване на бедността в страната, а също и при разработване на политики за намаляване на равнището на бедност, т.е. за даване на шанс за елиминиране на риска от бедност.

¹⁰ В този случай под „равни други условия” се има предвид, че методологическата работа и при двете изследвания е осъществена професионално и качествено.

Безспорен факт е, че изследването SILC трябва да се използва за представяне на данни за европейските сравнения на оценките за показателите на бедността в страната. Знае се, че данните за бедността от това изследване, които са резултат от изпълнението на регламентите на Европейската комисия, определят мястото на България в общността на държавите - членки на Европейския съюз, в тази област. От това обстоятелство също произтичат ангажименти и задължения на страната ни по отношение на провежданите политики за намаляване на равнището на бедност и контролиране на процесите на обедняване. Като пример в това отношение е участието на България в европейската инициатива за намаляване на бедността до 2020 г., когато броят на бедните трябва да се понижи с 20 милиона души¹¹. За този период България трябва да намали броя на бедните с 260 000 души, което е около 16% от броя на бедните през 2008 година¹².

Разбира се, темата за измерване на феномена „бедност“ фигурира в редица изследвания на европейската и българската статистика. Основно в периода 1995 - 2005 г. оценките за показателите на бедността в редица страни се осъществяват чрез данни от наблюденията на домакинските бюджети и ръководство на Евростат с алгоритми за изчисляване на т.нар. Лаекен индикатори.

От 2006 г. в много европейски страни, вкл. и в България, стартира изследването SILC. Коректната сравнимост на данните от това изследване в международен аспект се гарантира от поредица документи, които определят обема на извадките за всяка страна, нейния дизайн и цялата методологическа работа, включваща инструментариума, дефинирането на променливите, изходните показатели, таблиците, програмното осигуряване и насоките на анализ.

Например от данните в табл. 2 се вижда, че България има сравнително високо равнище на бедност през разглеждания тригодишен период (2006 - 2008). Подчертано по-високо равнище на бедност има само в Латвия и Румъния. Може да се добави, че оценките за този показател са сравнително по-устойчиви във времето в сравнение с оценките за линиите на бедност в табл. 5. Това означава, че данните за равнището на бедност не се променят съществено през цитираните години, докато данните за линиите на бедност очертават релефно тенденция на повишение.

¹¹ Изчислено е, че в държавите - членки на Европейския съюз, броят на хората, които живеят в бедност и социално изключване, са 120 млн. души. Това означава, че за да се намали техният брой с 20 млн. души (или с 16.66%) за 10 години, трябва да се провеждат политики, които няма да допуснат нарастване на базовите 120 млн. души, което би трябвало да се приеме като още една цел на страните от ЕС. Това означава, че през следващите 10 години бедните и социално изключени хора трябва да отпаднат от съвкупността на регистрираните 120 млн. души и постепенно да достигнат 100 млн. души в края на 2020 година.

¹² Използвани са данни за 2007 г. от изследването SILC, проведено през 2008 година.

2. Равнище на бедност

(Проценти)

Страни	2006	2007	2008
Австрия	13	12	12
Белгия	15	15	15
България	18	22	21
Великобритания	19	19	19
Германия	13	15	15
Гърция	21	20	20
Дания	12	12	12
Естония	18	19	19
Ирландия	18	17	16
Исландия	10	10	10
Испания	20	20	20
Италия	20	20	19
Кипър	16	16	16
Латвия	23	21	26
Литва	20	19	20
Люксембург	14	14	13
Малта	14	14	15
Нидерландия	10	10	11
Норвегия	11	12	11
Полша	19	17	17
Португалия	18	18	18
Румъния	-	25	23
Словакия	12	11	11
Словения	12	12	12
Унгария	16	12	12
Финландия	13	13	14
Франция	13	13	13
Хърватия	17	18	-
Чехия	10	10	9
Швеция	12	11	12

Източник: Евростат - 2010 година.

От данните в табл. 3 се вижда, че бедните в нашата страна са значително по-бедни отколкото в редица европейски страни. Линията на бедност за България е от 5 до 10 пъти по-ниска отколкото в други европейски страни, а спрямо Люксембург разликата е още по-голяма (20 пъти по-ниска през 2006/2007 г. и над 14 пъти през 2008 г.). Общото за всички представени страни е, че линията

на бедност нараства в номинално изражение за посочените години. Въпреки това България и Румъния се очертават като страните с най-високо равнище на бедност и с най-ниска линия на бедност. Очевидно този извод изисква сериозни социално-икономически мерки за намаляване на съществуващите разлики с другите държави - членки на Европейския съюз.

3. Линия на бедност

Страни	2006	2007	2008
Австрия	10711	10892	11406
Белгия	10316	10538	10788
България	830	888	1303
Великобритания	11584	12572	13101
Германия	9370	10624	10953
Гърция	5910	6120	6480
Дания	13598	14004	14497
Естония	2183	2668	3328
Ирландия	11808	13180	13760
Исландия	17083	17225	19330
Испания	6860	7203	7753
Италия	8712	9003	9382
Кипър	8719	9590	10022
Латвия	1520	2010	2899
Литва	1520	2010	2899
Люксембург	17688	17929	18550
Малта	5238	5453	5728
Нидерландия	10356	10924	11694
Норвегия	16668	17257	18985
Полша	1864	2101	2493
Португалия	4386	4544	4878
Румъния	-	995	1173
Словакия	1988	2382	2875
Словения	5589	5944	6535
Унгария	2308	2361	2639
Финландия	10935	11104	11800
Франция	9712	9938	10538
Чехия	2878	3251	3638
Швеция	10638	11132	12178

Източник: Евростат - 2010 година.

Съчетаването на резултатите от изследванията HBS и SILC в система от показатели за характеризиране на бедността е предпоставка за вземане на добри решения в областта на социалната политика на ниво национални приоритети и на ниво международни ангажименти.

V. Използване на оценките на показателите за бедността от изследванията HBS и SILC при разработване на политиките за социално подпомагане

Оценките за бедността от изследванията HBS и SILC могат да се използват като долна и горна граница на съответния показател. От гледна точка на провежданите социални политики това позволява да се разработят по гъвкави параметри за определяне на минималната работна заплата и пенсия, социалната пенсия и поредица социални трансфери, насочени към подпомагане на бедните слоеве от населението. Тази възможност се предопределя от обстоятелството, че по данни за доходите от двете изследвания се изчисляват относителни линии на бедност. На практика те ориентират експертите, разработващи и провеждащи политиките в областта на социалното подпомагане, тъй като тяхната конкретна работа е свързана още и с удостоверяването на редица фактори, които документирано установяват максимално точно материалния статус на хората, които се нуждаят от помощта на държавата като бедни и заплашени от социално изключване. Разбира се, тук се прави допускането, че лицата, установени като бедни в проценти или абсолютен брой от изследванията HBS и SILC, са лишени и не притежават материални блага, което не им позволява да водят достоен и нормален начин на живот. За 2007 г. по данни от първото изследване бедни са около 1 070 700 души, а по данни от второто - 1 625 000 души, или с 554 300 души повече. В съответствие с тези данни за 10 години (до 2020 г.) България трябва да намали броя на бедните със 172 000, или с 260 000 души (разлика от 88 000 души), за да изпълни ангажиментите си към ЕС.

И още един аргумент в подкрепа на предложението за използване на данните от двете изследвания за определяне на границите, които подобно на рамки фиксират обхвата на феномена „бедност“ чрез поредица от измерители. Разликите между важни и основни оценки за равнището на бедността от двете изследвания - общо и по отделни признаци на лица и домакинства под линиите на бедност (общо 42), представени в табл. 1, показват следното:

- 21 разлики между оценките или половината са на/или под 5%;
- 14 разлики между оценките или една трета са в границите от 5 до 10%;
- само 7 разлики са над 10%, но не минават границата над 20%.

Естествено тези разлики не биха могли да се приемат в рамките на стохастичните грешки, с които са придружени оценките от двете изследвания. Същевременно могат да провокират инстинкта на всеки опитен изследовател по отношение на реалната ситуация, в която протичат процесите, свързани с феномена „бедност“.

В заключение може да се направи изводът, че съществуващото различие в методологията на двете изследвания не оказва съществено влияние върху основните параметри на проявлението на бедността. Наличието на разнообразна информация от двете изследвания дава възможност не само за прилагане на основните концепции за оценка на бедността - относителната и абсолютната, но и допълване на общите показатели за бедността със субективните оценки и личните нагласи на респондентите относно възможностите за задоволяване на отделни нужди и потребности.

**ПАРАЛЛЕЛИ, СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ИССЛЕДОВАНИЙ
„ОБСЛЕДОВАНИЕ БЮДЖЕТОВ ДОМАШНИХ ХОЗЯЙСТВ” И
„СТАТИСТИКА ДОХОДОВ И УСЛОВИЙ ЖИЗНИ”**

*Богдан Богданов**
*Десислава Димитрова***

РЕЗЮМЕ Рассматриваются основные особенности исследований „Обследование бюджетов домашних хозяйств” и „Статистика доходов и условий жизни”. Анализируются различия в охвате и обследованных единицах, методах формирования выборок, периодах регистрации данных, и использованном инструментарии. На основании данных с обоих исследований производится сопоставительный анализ оценок о показателях бедности населения. Приведенный комментарий об обоих исследованиях является полезным для пользователей в ходе использования данных с этих изучений. Систематизация метаданных об исследованиях может быть использованной для достижения лучшей сопоставимости, сочетаемости и согласованности работ при их проведении в ближайшие годы.

* Д-р, руководитель отдела Статистики доходов и расходов домашних хозяйств в НСИ; e-mail: bbogdanov@nsi.bg.

** Государственный эксперт, в отделе Статистики доходов и расходов домашних хозяйств в НСИ; e-mail: desislavadimitrova@nsi.bg.

**PARALLELS, NATURE AND CHARACTERISTICS OF RESEARCH
„HOUSEHOLD BUDGETS SURVEY” AND „STATISTICS ON INCOME
AND LIVING CONDITIONS”**

*Bogdan Bogdanov**
*Desislava Dimitrova***

SUMMARY There is a review of the distinctive features of the „Household budgets survey” and „Statistics on Income and Living Conditions”. There are analyses of the differences in the scope and units surveyed, sampling methodologies, periods of registration of data and the tools used. Based on data obtained from both surveys, there is a comparative analysis of estimates of poverty indicators of the population. The comment on both surveys is useful for the customers when using the data from them. The systematization of the metadata for the surveys can be used to achieve better comparability matching and coherence of work during their implementation in the coming years.

* PhD, Head of Households Income and Expenditure Department in the NSI;
e-mail: bbogdanov@nsi.bg.

** State expert in Households Income and Expenditure Department in the NSI;
e-mail: desislavadimitrova@nsi.bg.